

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2022, sp. zn. 26 Cdo 1040/2021, ECLI:CZ:NS:2022:26.CDO.1040.2021.3

Číslo: 4/2023

Právní věta:

Samostatná úprava vypořádání společného jmění manželů (§ 736 a násl. o. z.) a samostatná úprava zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví (§ 1140 a násl. o. z.) použití § 768 o. z. neumožňuje.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.03.2022

Spisová značka: 26 Cdo 1040/2021

Číslo rozhodnutí: 4

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Společné jmění manželů, Společný nájem bytu manžely, Spoluvlastnictví

Předpisy: § 768 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Dotčená rozhodnutí:

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 9. 11. 1920, sp. zn. Rv I 700/20 (Vážný 748)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. prosince 1965, sp. zn. [4 Cz 150/65](#), uveřejněné pod č. 19/1966 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 8. 2017, sp. zn. [26 Cdo 4820/2016](#)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. [22 Cdo 1618/2015](#)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 2015, sp. zn. [26 Cdo 2245/2015](#)

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání proti potvrzujícímu výroku rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 18. 2. 2021, sp. zn. 24 Co 226/2020, ve věci samé; jinak dovolání odmítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Mladé Boleslavi (soud prvního stupně) rozsudkem ze dne 12. 8. 2020, č. j. 16 C 76/2020-135, uložil žalované povinnost vyklidit nemovitosti – pozemek parc. č. st. 1, jehož součástí je stavba rodinného domu č. p. 2, pozemek parc. č. 3 a pozemek parc. č. 4, vše v k. ú. B., obec D. B. [dále též jen „předmětné nemovitosti“ nebo „nemovitosti“ – (výrok I.)], a zároveň rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.).

2. K odvolání žalované Krajský soud v Praze (soud odvolací) rozsudkem ze dne 18. 2. 2021, č. j. 24 Co 226/2020-192, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok I.) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok II.).

3. Odvolací soud (shodně se soudem prvního stupně) zjistil, že účastníci řízení jsou bývalí manželé, jejich bezdětné manželství bylo ke dni 5. 2. 2018 pravomocně rozvedeno rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 30. 1. 2018. Následně došlo k vypořádání jejich společného jmění manželů rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 8. 3. 2019, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 17. 10. 2019. Dovolání proti tomuto rozhodnutí bylo odmítnuto usnesením Nejvyššího soudu ze dne 13. 5. 2020, č. j. [22 Cdo 1130/2020-396](#). Rozsudky o vypořádání společného jmění nabyly právní moci dne 25. 11. 2019 a vyplývá z nich mimo jiné, že nemovitosti, které měli manželé ve společném jmění manželů a jejichž vyklizení je předmětem sporu v tomto řízení, byly soudem přikázány do výlučného vlastnictví žalobce. V souladu s pravidly vymezenými v § 742 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), byl žalobce zavázán zaplatit žalované na vyrovnání podílů částku 1.468.115 Kč do 1 měsíce od právní moci uvedeného rozsudku. K zaplacení této částky došlo dne 13. 2. 2020, žalovaná doposud předmětné nemovitosti nevyklidila.

4. Odvolací soud dospěl k závěru, že povinnost žalované nemovitosti vyklidit ve smyslu § 1040 o. z., který na věc aplikoval soud prvního stupně, je třeba doplnit o posouzení věci podle § 768 o. z., neboť jde o nemovitost (dům), ke které měli manželé společné právo a ve které se nacházela jejich rodinná domácnost. Jestliže vlastnili manželé nemovitost ve společném jmění a o dalším bydlení v ní se po rozvodu manželství nedohodli, je řízením, v němž má být tato otázka řešena (§ 768 odst. 1 o. z.), řízení o vypořádání společného jmění manželů. Je-li původně společná nemovitost přikázána do vlastnictví jednoho z manželů, je tím rozhodnuta dle § 768 o. z. i otázka bydlení po zániku manželství. Ustanovení § 768 odst. 2 o. z. vyložil tak, že zajištění náhradního bydlení přichází v úvahu pouze v případě, byla-li taková náhrada výslovně v řízení o vypořádání společného jmění manželů rozvedenému manželovi přiznána. V opačném případě právo rozvedeného manžela na bydlení v domě v místě dřívější rodinné domácnosti zaniká uplynutím jednoho roku od právní moci rozhodnutí o zrušení práva (vypořádání společného jmění).

5. Odvolací soud tedy uzavřel, že žalovaná měla právo v domě bydlet jeden rok od právní moci rozhodnutí o vypořádání společného jmění manželů, tj. do 25. 11. 2020, a poté již v domě bydlí bez právního důvodu a je povinna jej vyklidit, neboť neoprávněným užíváním nemovitosti zasahuje do vlastnického práva žalobce ve smyslu § 1040 o. z. Na závěr konstatoval, že žaloba sice byla podána předčasně, tj. ještě před skončením práva žalované v domě bydlet, avšak v době rozhodování odvolacího soudu již zákonem stanovená roční doba uplynula a žalovaná bydlela v domě bez právního důvodu, přičemž požadavek žalobce na vyklizení nemovitosti jí byl znám.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost opřela o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“). Uvedla, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázek hmotného práva, které dosud nebyly v rozhodovací praxi odvolacího soudu vyřešeny. K dovolacímu přezkumu předložila otázky, týkající se výkladu ochrany práva bydlení rozvedeného manžela zakotvené v § 768 o. z., tj.

zda vypořádáním společného jmění manželů a přikázáním dříve společné nemovitosti do vlastnictví jednoho z manželů je zároveň rozhodnuto i o právu bydlení druhého z manželů, nebo zda o jeho právu bydlení je nutno vést samostatné řízení, po jakou dobu je rozvedený manžel, jehož vlastnictví zaniklo, oprávněn nemovitost užívat a od kdy začíná běžet doba jednoho roku stanovená v § 768 odst. 2 o. z. Jako procesní otázku „nedostatku podmínky řízení“ nastolila otázku předčasného podání žaloby na vyklizení nemovitosti před uplynutím doby jednoho roku a s tím související otázku náhrady nákladů řízení. Navrhla, aby dovolací soud rozsudky obou soudů zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud dovolání projednal a o něm rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů – dále opět jen „o. s. ř.“. Přitom shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastnicí řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) za splnění podmínky zastoupení advokátem (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.) a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť směřuje proti rozhodnutí, jímž bylo odvolací řízení skončeno a které závisí na řešení otázek hmotného práva, které nebyly v rozhodovací praxi dovolacího soudu doposud řešeny. Není však důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

8. Dovolatelkou nastolené právní otázky v souvislosti s nároky rozvedeného manžela podle § 768 o. z. dovolací soud v poměrech právní úpravy obsažené v ustanoveních zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník vyložil následujícím způsobem.

9. Podle § 768 odst. 1 o. z., zaniklo-li manželství rozvodem, a manželé měli k domu nebo bytu, v němž se nacházela jejich rodinná domácnost, stejné, nebo společné právo, a nedohodnou-li se, kdo bude v domě nebo bytě dále bydlet, zruší soud na návrh jednoho z nich podle okolností případu dosavadní právo toho z rozvedených manželů, na kterém lze spravedlivě žádat, aby dům nebo byt opustil, a popřípadě zároveň rozhodne o způsobu náhrady za ztrátu práva; přitom přihlédne zejména k tomu, kterému z rozvedených manželů byla svěřena péče o nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti a o které manželé pečovali, jakož i ke stanovisku pronajímatele, půjčitele nebo jiné osoby v obdobném postavení.

10. Podle § 768 odst. 2 o. z., rozvedený manžel, který má dům nebo byt opustit, má právo tam bydlet, dokud mu druhý manžel nezajistí náhradní bydlení, ledaže mu v řízení podle odstavce 1 náhrada nebyla přiznána; v tomto případě má právo v domě nebo bytě bydlet nejdéle jeden rok. Byla-li mu však svěřena péče o nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti a o které manželé pečovali za trvání manželství, nebo o dítě nezaopatřené, které s ním žije, může soud na návrh tohoto manžela založit v jeho prospěch právo bydlení; ustanovení § 767 odst. 2 platí obdobně.

11. Uvedené ustanovení řeší následky rozvodu manželství na společné nebo stejné právo manželů k domu nebo k bytu, v němž se nacházela jejich rodinná domácnost, a upravuje jejich bydlení po rozvodu manželství. Formulačně připomíná dřívější úpravu zrušení práva společného nájmu bytu manžely obsaženou v § 705 zákona č. 40/1964 Sb., ve znění do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), přičemž zakotvuje možnost (kteréhokoliv) rozvedeného manžela domáhat se zrušení dosavadního práva a případně i náhrady za ztrátu tohoto práva, jestliže má dům nebo byt po zrušení společného práva opustit. Jako náhrada je výslovně zmíněna náhrada ve formě zajištění náhradního bydlení nebo založením práva bydlení a v zákonem předpokládaných případech dokonce ve formě práva odpovídajícího věcnému břemeni bydlení, ale může jít i o náhradu finanční (v penězích), jak naznačuje důvodová zpráva, což při současných ekonomických poměrech bude zřejmě forma nejčastější, a to i proto, že občanský zákoník bytové náhrady nyní neupravuje a blíže nespecifikuje.

Zákon v tomto směru preferuje vypořádání vzájemných vztahů bývalých manželů dohodou, ale jestliže k ní nedojde, vypořádá jejich společné nebo stejné právo užívat byt po rozvodu manželství na návrh jednoho z nich soud.

12. Ze znění tohoto ustanovení plyne, že míří především na případy zrušení společného práva nájmu (§ 745 o. z.) či na jiné obligační tituly stejného nebo společného práva bydlení, čemuž nasvědčují hlediska uvedená v § 768 odst. 1 věta za středníkem o. z., ke kterým by měl soud přihlížet při rozhodování o tom, kterému z manželů dosavadní právo zruší a za jakou náhradu. Nelze vyloučit použití uvedeného ustanovení i na věcně právní tituly (např. společná služebnost užívání bytu), nebude se však vztahovat na společné právo v bytě nebo domě ve společném jmění manželů či stejné právo v rámci podílového spoluvlastnictví manželů. I s přihlédnutím k závěrům naznačeným komentářovou literaturou [srov. např. Hulmák, Milan, In: Hrušáková, Milana, Králíčková, Zdeňka, Westphalová, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 461 – 469, m. č. 4., Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655–975. Praha: Leges, 2016, s. 796 – 808, či Findejs, S., Juřátková, P., Zuklínová, M. a kolektiv autorů. Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek VI – Manželství (§ 655–770). Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. ISBN 978-80-7624-000-1. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®] je dovolací soud toho názoru, že samostatná úprava vypořádání společného jmění manželů (§ 736 a násl. o. z.) a samostatná úprava zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví (§ 1140 a násl. o. z.) použití § 768 o. z. neumožňuje.

13. Není totiž sporu o tom, že řízení o žalobě na zrušení stejného nebo společného práva bydlení je řízením sporným, které lze zahájit jen na návrh jednoho z bývalých manželů. Tento návrh nemůže být uplatněn v rámci řízení o vypořádání společného jmění nebo v rámci řízení o vypořádání podílového spoluvlastnictví a samostatně jej nelze uplatnit předem (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 8. 2017, sp. zn. [26 Cdo 4820/2016](#)) ani později, kdy jsou již vlastnické vztahy uspořádány jinak. V řízení by mělo být současně rozhodnuto o zrušení dosavadního práva a eventuálně o náhradě za jeho ztrátu. V případě společného jmění manželů však návrh na jeho zrušení nepřichází v úvahu, neboť trvalo-li společné jmění manželů v době (ke dni) rozvodu, zaniklo ze zákona rozvodem manželství a není tedy zřejmé, o zrušení jakého práva by měl soud ještě rozhodovat. Samostatně nelze podat ani návrh na zrušení podílového spoluvlastnictví, neboť zrušení podílového spoluvlastnictví je nedílně spjato s jeho vypořádáním (§ 1143 o. z.), přičemž možné způsoby vypořádání a jejich závazné pořadí stanoví zákon (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. [22 Cdo 1618/2015](#)). Ustanovení § 768 o. z. by tak mělo být aplikováno na případy, kdy společné nebo stejné právo bývalých manželů nejde zrušit a případně vypořádat jiným zákonným způsobem.

14. V projednávané věci vedli účastníci rodinnou domácnost v domě, který vlastnili ve společném jmění manželů. Jejich společné jmění manželů (a tím i jejich společné vlastnické právo, na základě něhož v domě bydleli) zaniklo rozvodem manželství. Protože mezi nimi nedošlo k dohodě, vypořádal jejich společné jmění soud, který přikázal předmětný dům do (výlučného) vlastnictví žalobce za finanční náhradu ve výši obvyklé ceny, přičemž žalobce rozhodnutím soudu stanovenou částku žalované vyplatil.

15. Shora uvedené závěry pro danou věc znamenají, že v proběhlém řízení o vypořádání společného jmění manželů návrh podle § 768 o. z. nemohl být (a také nebyl) podán. Vypořádáním společného jmění manželů byly vlastnické vztahy nastaveny nově, přičemž nové vlastnické uspořádání již neumožňuje obracet se nadále na soud s nároky dle § 768 o. z. Je-li nyní žalobce výlučným vlastníkem předmětných nemovitostí (od 26. 11. 2019), má právo domáhat se jejich vyklizení ve smyslu § 1040 odst. 1 o. z., neboť je žalovaná užívá neoprávněně.

16. Ohledně lhůty pro vyklizení domu či bytu po skončení společného práva bydlení v délce jednoho roku, kterou zmiňuje § 768 odst. 2 o. z., je třeba uvést, že tato lhůta se týká pouze případů, kdy řízení

podle § 768 o. z. proběhlo a kdy manžel, který má dům (byt) opustit, v něm nebyla přiznána žádná náhrada. Jestliže podle § 768 o. z. postupováno nebylo, nelze operovat s lhůtou v něm uvedenou. Lhůtu pro vyklizení nemovitostí tedy soud stanoví podle § 160 odst. 1 o. s. ř. Námitky žalované o předčasnosti podané žaloby jsou tak zjevně bezdůvodné.

17. Lze uzavřít, že odvolací soud sice pochybil při aplikaci § 768 o. z. na danou věc a při úvaze o stanovení lhůty k plnění v délce jednoho roku, v citovaném ustanovení zmíněnou, v konečném výsledku je však jeho rozhodnutí správné. Nejvyšší soud proto – aniž ve věci nařídil jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) – dovolání jako nedůvodné zamítl [§ 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř.].

18. Směřuje-li dovolání rovněž do výroků o nákladech řízení, není podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. přípustné, proto je v této části dovolací soud podle § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.